

NEWSLETTER 9/2020

CHARAKTERYSTYKA ZAŁOŻEŃ PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNYCH WARMII I MAZUR	2
GALINY	4
PAŁAC MORTEGI	6
NAKOMIADY	8
NAGÓRKI	10
DROGOSZE	11

CHARAKTERYSTYKA ZAŁOŻEŃ PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNYCH WARMII I MAZUR

Pałac Mortęgi nocą fot. Marcin Bujak

Warmia i Mazury zdecydowanie wyróżniają się dzięki dobrze zachowanemu historycznemu ukształtowaniu krajobrazu wiejskiego. Jego elementami są założenia pałacowo-parkowe wraz z folwarkami, sieć osadnicza i zabudowa wsi, jak również elementy zagospodarowania i ukształtowania przestrzeni.

Wyraźną grupę tworzą pałace i dwory wraz folwarkami. Okres rozkwitu architektury rezydencjonalnej w Prusach to koniec XVII i pierwsza połowa XVIII stulecia. Powstała wtedy grupa budowli o wysokich walorach artystycznych i architektonicznych, projektowanych i wznoszonych przez wybitnych architektów, często pozostających na usługach domu panującego. Były to rozbudowane, monumentalne założenia położone między podjazdem a ogrodem (Drogosze – jedyne zachowane do dzisiaj, Sztynort – w złym stanie), jak również budowle o skromniejszych i prostszych formach, które nawiązywały do ducha baroku klasycyzującego (Nakomiady, Galiny). Wśród rezydencji szlacheckich najliczniej występują jednak pałace i dwory wznoszone w XIX i na początku XX wieku. Są to obiekty bardzo zróżnicowane zarówno pod względem stylistycznym, jak i artystycznym. Występuje tu, podobnie jak w całej architekturze epoki mnogość i różnorodność form łączących różne okresy.

Siedzibom szlacheckim towarzyszyły parki i ogrody, elementami w nich występującymi były aleje śródpolne, aleje przydrożne, kaplice i cmentarze rodowe. Pod koniec XVIII i na początku XIX wieku regularne ogrody barokowe zaczęto przekształcać w rozległe parki krajobrazowe.

Z tego okresu pochodzi też większość różnej wielkości pałacowych i dworskich założeń parkowych ukształtowanych zgodnie z panującymi w XIX wieku tendencjami. Zakładane one były w formie krajobrazowych, swobodnych kompozycji, zawsze powiązanych stylistycznie z otaczającą je przestrzenią.

GALINY

Fot. ach. Pałac i Folwark Galiny

Prawie 500-letnia historia siedziby Eulenburgów w Galinach jest dziś trudna do odtworzenia, nawet historycy rodziny nie są pewni jej poszczególnych etapów, zwłaszcza początki są w niewielkim stopniu udokumentowane.

Na wzniesieniu, w zakolu rzeki posadowiono murowany dwór obronny. Wzniesienie było otoczone wodą – rzeką i fosą (od strony zachodniej), z mostem zwodzonym. Ta budowla posadowiona na średniowiecznym fundamencie i murach (gotycki układ cegieł) również wielokrotnie przebudowywana, to najprawdopodobniej najstarsza część zespołu pałacowego. Budowę głównego pałacu ukończono w roku 1589, za czasów Botho zu Eulenburga. Obecny pałac jest najprawdopodobniej wynikiem gruntownej przebudowy dworu z 1589 r., która miała miejsce w połowie XVIII wieku.

Geneza parku, otaczającego z trzech stron pałac, sięga XIX wieku. Właścicielami obiektu byli wówczas Botho Ernst zu Eulenburg i jego żona Malwina Hermine Ewelina Fryderyka zu Dohna z Gładysz. Najprawdopodobniej to właśnie ona była inicjatorką prac związanych z powstaniem założenia parkowego.

Po roku 1945 całość kompleksu pałacowo-parkowego przejął skarb państwa.

Dziś można podziwiać w parku specjalnie dobraną roślinność, ptactwo pluskające się w stawie oraz świetnie skomponowane aranżacje. Przytulne altany ukryte w zaciśku majestatycznych drzew i szumiące nieopodal nich wodospady zachęcają Gości do chwili

odpoczynku. Na uwagę zasługują także zabytkowa studnia oraz armata. Każdy zakątek parku ma swój własny odmienny charakter.

Park uhonorowany został przez Ministra Kultury złotym medalem za najlepiej przeprowadzoną rewaloryzację założenia parkowego w Polsce.

Obecnie w majątku Galiny funkcjonuje hotel z restauracją, stadnina koni, klub jeździecki i szkoła jazdy konnej, na polach prowadzona jest działalność rolnicza. Po uprzednim, trwającym wiele lat okresie złego gospodarowania, zaniedbania, a później opuszczenia, do majątku ponownie wkroczyło życie. Przyjeżdżają tu liczni goście z różnych stron polski i spoza jej granic, dziedziniec rozbrzmiewa gwarem rozmów, w stajniach rodzą się źrebaki, ziemia wydaje plony, a w parku zakwitają byliny i krzewy

www.palac-galiny.pl

PAŁAC MORTEGI

arch. fot. Marcin Bujak

Otwarty w lipcu 2016 r. Pałac Mortęgi to przepiękny, zabytkowy kompleks, w którego skład wchodzi: XIV-wieczny pałac, liczne zabudowania folwarczne, mini zoo, stajnie z krytą ujeżdżalnią oraz park w stylu angielskim z końca XIX wieku. Jest on położony w niewielkiej wsi Mortęgi, znajdującej się niedaleko Lubawy. Kompleks mieści się na 14 hektarach starannie zagospodarowanego terenu. Znajdziemy tu zarybiony staw, idealny dla amatorów wędkarstwa, miejsca na ognisko i grill, salę gimnastyczną, salę gier oraz Domek Magdalenki – miejsce, gdzie dzieci mogą spędzić wesoło czas pod opieką profesjonalnych animatorek. Goście spragnieni relaksu odnajdą go w pałacowym Santal SPA, oferującym zabiegi na ciało i twarz oraz masaże. Jest to naprawdę wyjątkowe miejsce z niepowtarzalnym klimatem. Na kompleks SPA składają się trzy gabinety zabiegowe, pokój relaksu, sauny, łaźnia parowa oraz luksusowy basen. Wszystko to jest zlokalizowane w pałacowych podziemiach, gdzie odkryta cegła na ścianach i stylowy wystrój wewnątrz przenoszą nas w luksusową strefę niezwyklej doznań dla ciała i ducha. Równie niezapomniane wrażenia pozostawi w nas wizyta w mortęskiej restauracji. Serwowane tu dania są inspirowane nurtem slow food. Kuchnia bazuje na tradycji kulinarnej regionu i wykorzystuje najwyższej jakości składniki pozyskiwane od ekologicznych, lokalnych producentów. Restauracja mieści się w odrestaurowanym szlacheckim dworku. Jej wielkim atutem jest stylowy wystrój oraz taras wychodzący na pomost i staw. Posiłki serwowane są również w pałacowej oranżerii, stylowym dworskim spichlerzu oraz pod olbrzymią wiatą grillową. Zatrzymać się tu można w jednym z 50 pokoi i apartamentów. Te znajdujące się w Pałacu zostały urządzone w bogatym, szlacheckim stylu, a te zlokalizowane w Dworku i Oficynie, oferują bardziej nowoczesne, ale również urządzone

ze smakiem wnętrza. Amatorzy jazdy konnej znajdą tu dobrze przygotowane konie, padoki i krytą ujeżdżalnię, gdzie można zarówno stawiać pierwsze jeździeckie kroki lub szlifować zdobyte już umiejętności pod okiem doświadczonych instruktorów. Tereny otaczające Pałac Mortęgi to głównie lasy i otwarte przestrzenie, które umożliwiają organizowanie konnych przejażdżek – wierzchem lub bryczką. Dzieci będą zachwycone mini zoo, gdzie mieszkają egzotyczne zwierzęta, a we wspomnianym wcześniej Domu Magdaleny, czekają na nie zabawy i zajęcia z animatorkami. Rozmach i pieczołowitość, z którą obecni właściciele Pałacu Mortęgi odrestaurowali zaniedbany przez lata kompleks, sprawia, że odwiedzając to wyjątkowe miejsce dostrzega się tu wielki szacunek dla tradycji i pasję. Odnosi się wrażenie, że tu historia ożywa naprawdę, można ją zobaczyć, dotknąć jej i posmakować – to miejsce doskonałe na wypoczynek o każdej porze roku, zwłaszcza dla koneserów unikalnych wrażeń.

www.palacmortegi.pl/

NAKOMIADY

fot. arch. Pałac Nakomiady

Początek Nakomiad datowany jest na okres średniowiecza. Na terenie dzisiejszej wsi znajdowała się pruska osada. Pierwsze informacje o jej założeniu pochodzą z końca XIV wieku. Pałac w Nakomiadach wybudowany został w miejscu średniowiecznej warowni, która powstała w XIV wieku.

Pałac w Nakomiadach wzniesiony został w latach 1704-1706 na zlecenie Johanna Hoverbecka juniora, według projektu warszawskiego architekta Józefa Pioli. Najprawdopodobniej projekt dotyczył gruntownej przebudowy wcześniejszej budowli, stojącej w tym samym miejscu. W ten sposób powstała budowla mająca charakter baroku holenderskiego. W czasie wojen napoleońskich majątek podupadł. Gruntowny remont pałacu przeprowadzono w 1905 roku. Nie wpłynął on jednak na zmianę architektury. Po wojnie w pałacu założono szkołę, potem utworzono tam przedszkole, świetlicę, biura Państwowego Gospodarstwa Rolnego oraz mieszkania dla pracowników. W chwili obecnej pałac został wyremontowany i służy, jako hotel zarówno dla gości jak i właściciela.

Nakomiady są jednym z ciekawszych przykładów istniejących i zagospodarowanych założeń pałacowo-parkowych w regionie. Kompleks jest odrestaurowany, tereny zieleni zagospodarowane są zgodnie z ich historycznym układem przestrzennym i funkcjonalnym, zabudowania folwarczne nadal pełnią swoje funkcje. Jeden z budynków gospodarczych wykorzystany został na stworzenie w nim manufaktury, w której wypalane są ceramiczne kafle, z których budowane są piece. W manufakturze produkowane są też inne ozdobne

elementy ceramiczne, takie jak: miniatury pieców kaflowych, miniatury kafli piecowych, ceramiczne zdobienia ścian i inne. Manufaktura prowadzona jest przez właściciela całego kompleksu. Ideą właściciela jest udostępnienie terenu turystom.

Tereny zieleni są pod ciągłym nadzorem wykwalifikowanego personelu. Ogrody odtworzono według wzorów historycznych. Do pałacu prowadzi odtworzona aleja lipowa.

Zachowała się kaplica neogotycka w południowo-wschodniej części parku.

www.nakomiady.pl

NAGÓRKI

fot. Wojciech Krom

Majątek ziemski powstał w drugiej połowie XIX wieku, w granicach administracyjnych miasta, ze sprzedaży gruntów miejskich prywatnemu nabywcy. Z dawnego zespołu zachował się dwór w otoczeniu parku i budynek dawnej wozowni. Dwór pochodzi z przełomu XIX i XX wieku, wzniesiony w stylu eklektycznym z elementami secesji

Po 1947 roku teren założenia pałacowego przeszedł w ręce Skarbu Państwa Polskiego. Po przeprowadzeniu niezbędnych remontów został przekształcony, zyskując przeznaczenie mieszkalno-biurowe. Początkowo była to siedziba Fermy Zwierząt Futerkowych i Państwowego Gospodarstwa Rolnego. W 1975 roku zespół dworski obejmujący pałac, budynek gospodarczy zwany wozownią oraz park zostały przekazane Muzeum Warmii i Mazur. Z czasem powstał tam jeden z oddziałów muzeum – Muzeum Przyrody, które działa do dziś.

.

www.przyroda.muzeum.olsztyn.pl

DROGOSZE

fot. arch. Mrągowskie Centrum Informacji Turystycznej

Zespół pałacowo-parkowy położony około 26 km na północny – zachód od Kętrzyna, w pobliżu drogi Korsze-Barciany. W stosunku do wsi usytuowany jest w części północno-zachodniej oddalony i oddzielony dużymi stawami. Piękne założenie krajobrazowe; pałac usytuowany w punkcie centralnym, z długą aleją dojazdową i owalnym podjazdem na osi fasady. Zgodnie z wymogami barokowych założeń przestrzennych architektura pałacu powiązana była osiami widokowymi i kompozycją całego zespołu. Od południa i zachodu pałac okolony jest rozległym parkiem krajobrazowym (z częścią jeszcze barokowego ogrodu), przechodzącym w naturalny las, w którym urządzono zwierzyńiec, gdzie żyły między innymi daniel. Niegdyś pałacowe ogrody ozdabiała liczna architektura parkowa, galerie posągów. Zespół budynków gospodarczo-inwentarskich usytuowano w oddaleniu, bliżej wsi, w części wschodniej i południowo-wschodniej założenia. Pomimo późniejszych przekształceń zachowane zostały elementy dawnego, regularnego układu barokowej kompozycji założenia z których najbardziej czytelna jest główna oś założenia.

Pałac w Drohozowach był jedną z trzech największych rezydencji w Prusach Wschodnich, należał do tzw. pałaców królewskich, w których monarchowie zatrzymywali się podczas podróży. Barokowy pałac w Drohozowach wzniesiony został w latach 1710-1714. Jest tu jedyna znana kaplica memoratywna w Prusach Wschodnich.

Po wojnie, w latach 1954-1991, w pałacu mieścił się Ośrodek Szkolenia Rolników, który w miarę swych możliwości dobrze dbał o pałac. Po likwidacji szkoły pałac wraz z parkiem oferowany był do sprzedaży, niestety jest w nadal w stanie ruiny.